

IT og arbejdsvilkår: Projektbeskrivelse

Anvendelse af IT præger i stadig højere grad arbejdsforholdene i både private og offentlige virksomheder – store som små. I nogle brancher er IT anvendelsen dog mere dominerende end i andre. Der er en generel opfattelse af, at den øgede anvendelse af IT kan have en række positive konsekvenser for arbejdsvilkårene, men også kan have en mere negativ "bagside af medaljen".

Baggrund

Krav og kompetencer:

Øget anvendelse af IT i virksomhederne kan medføre, at arbejdsfunktioner ændres, så den enkelte jobfunktion kommer til at bestå af nye, flere og bredere arbejdsopgaver end tidligere. Det ændrer også kravene til medarbejdernes kvalifikationer. Der bliver stadig flere arbejdsfunktioner med krav om mere abstrakte og teknisk funderede færdigheder, flere tids- og opgavebestemte funktioner, større ansvar lagt over til den enkelte medarbejder, større krav om fleksibilitet og større vægt på person-lige kvalifikationer hos medarbejderne. Tilsammen medfører ændringerne, at der opstår nye arbejdsvilkår for de enkelte medarbejdere og faggrupper.

Nogle vurderinger går i retning af, at IT i lyset af ovenstående udvikling, vil bane vejen for mere varierede jobfunktioner med flere udviklingsmuligheder for medarbejderne, og at IT kan være med til at fjerne de mest monotone og nedslidende arbejdsfunktioner. Disse vurderinger vil således pege på en overvejende positiv udvikling på arbejdspladserne.

Andre vurderinger går i retning af, at da stadig flere arbejdsfunktioner bliver mere komplekse og i stadig højere grad funderet på abstrakte og tekniske færdigheder vil det give et voksende antal medarbejdere problemer med de nye og øgede kompetencekrav. Det kan medføre, at flere personer får vanskeligere ved at honorere mange moderne virksomheders krav, og det kan give problemer med at opfylde det politisk meget udbredte ønske om, at det moderne velfærdssamfund skal kunne frem-vise et rummeligt arbejdsmarked, hvor der også er plads til de personer, der ikke er fuldt effektive.

Betyder den teknologiske udvikling i arbejdslivet, at der bliver flere og bedre muligheder for spændende arbejdsfunktioner med større ansvar og et bedre arbejdsmiljø? Eller er teknologien og de moderne organisationsformer på arbejdspladserne ensbetydende med længere arbejdstider, korte tids-frister for opgaverne, stress og udbrændthed i en tidlig alder? Giver udviklingen gode muligheder for at nå intentionerne om rummelighed på arbejdsmarkedet?

Ansættelsesformer:

Det er en generel vurdering, at stadig flere virksomheder i informationssamfundet er nødt til at være fleksibelt organiserede for at kunne konkurrere på et større marked, som er præget af hyppige ændringer og øget konkurrence. De mere fleksible organisationsformer medfører behov fra virksomhedernes side om også at have en mere fleksibel brug af arbejdskraft.

Nogle af de mere fleksible ansættelsesforhold kan være

- tids-, opgave- og projektbestemte ansættelser
- vikaransættelser
- freelancearbejde
- hjemme-/telearbejde
- løsarbejde
- "selfemployed persons" - selvstændige med kun én enkelt aftager af deres ydelser

Disse ansættelsesformer medfører store forskelle i personernes tilknytning til en virksomhed og de kan omfatte personer med meget forskellig erhvervs- og uddannelsesbaggrund. De ansættelses- og overenskomst-mæssige forhold kan være uklare.

Vil IT udviklingen føre til udbredelse af nye organisations- og ansættelsesformer, der udfordrer det kendte overenskomsts-system?

Arbejds miljø:

Ny teknologi kan overtage/overflødig gøre fysisk og psykisk belastende arbejdsfunktioner og bane vejen for nye jobfunktioner.

Men de seneste år er der fremkommet flere påpejninger af række konkrete negative konsekvenser, som sættes i forbindelse med de nye arbejds vilkår, som kommer i forbindelse med den stadig mere udbredte IT-anvendelse. Således viser en ny rapport fra ILO (Den Internationale Arbejdsorganisati-on) om den psykiske helbredstilstand på arbejdspladserne i Finland, Polen, Tyskland, Storbritannien og USA at den skrappe globale konkurrence og den hastige IT-udvikling skaber stadig flere stressede og udrændte medarbejdere på kontorer og andre arbejdspladser i den vestlige verden.

I rapporten uddyber ILO, at det især er informations "oversvømmelser", et voksende pres på de ansatte for at acceptere overarbejde, krav om konstant fleksibilitet og kompetenceudvikling samt dårlig ledelse, der er de væsentligste aspekter af denne mere negative side af arbejdsforholdene i forbindelse med IT anvendelse og den "nye økonomi". Den generelle risiko for at erhverve sig tra-ditionelle fysiske skader relateret til arbejds miljøet er måske mindskede, men til gengæld er der tale om vækst i psykisk relaterede arbejds miljøproblemer. Disse problemer rammer også unge, stærke og veluddannede personer.

Nye tal fra Sverige viser, at antallet af hjerteanfald blandt unge mænd mellem 25 og 35 er steget med 113% i løbet af det seneste år. Også danske arbejdsmedicinere peger på stigende stresssymptomer. De fremhæver blandt andet problemer med, at informationsteknologien har medført, at stadig flere ansatte "konstant har deres arbejde på sig" og kan nås af kunder eller arbejdsgivere hele tiden. En anden stor undersøgelse i EU-regi viser samme tendenser: Antallet af arbejds miljøpro-blemer øges i hele Europa. Også her fremhæves de nye arbejdsrelaterede problemer forårsaget af voldsomme krav til de ansatte om fleksibilitet og præstationer, som resulterer i stresssygdomme og udrændthed blandt selv unge mennesker.

Hvad er det for konkrete arbejds vilkår, som udvikles i disse år, hvor anvendelsen af IT medvirker til store ændringer i arbejdsorganiseringen på stadig flere arbejdspladser?

Projektidé

Projektet skal fokusere på udviklingen i teknologianvendelse og arbejdsorganisering, som en central faktor for ændrede arbejds vilkår i Danmark.

Projektet skal undersøge denne problemstilling på tre niveauer og i forhold til en række fokusområ-der. Det kan skematiseres således:

Fokusområder

Teknologi
Arbejds-/ kompetence-krav
Ansættelsesforhold
Arbejdstid
Psykisk AM
Fysisk AM

Niveauer

Individ
Organisation
Samfund

Projektet skal undersøge, hvad der ligger bag begreber som

- Det fleksible arbejde
- Det udviklende arbejde
- Den ny økonomi
- Den rummelige arbejdsplads

Hvad er det for en udvikling på arbejdsmarkedet, som begreberne er en del af?

Er udbredelsen af nye arbejds vilkår i forbindelse med den "ny økonomi" kommet til Danmark, og hvilke konsekvenser

har den i så fald samfundsmæssigt set og i forhold til konkrete arbejdsvilkår i virksomhederne - for organisationen og for de ansatte?

Betyder en udbredt IT anvendelse i virksomhederne en udvikling i retning af et bedre arbejdsmiljø - eller opstår der nye arbejdsmiljøproblemer i kølvandet på de nye arbejdsforhold?

Dannes der nye fronter mellem bredde og elite, generationer og køn på arbejdsmarkedet - skaber de nye IT- baserede arbejdsformer større ulighed og mindre social sikkerhed?

Hvad er perspektiverne for den nærmeste fremtid ? Hvad vil vi hilse velkomment, og hvad vil vi gerne undgå?

Formål

Projektet skal bidrage til en konkret problematisering af det moderne informationssamfunds betydning for udviklingen på arbejdsmarkedet. Denne udvikling vurderes på forskellige planer - individ, organisation og samfund - og i forhold til en række fokusområder: teknologi, kompetence- og arbejdskrav, ansættelsesforhold, arbejdstid og arbejdsmiljø.

Projektet kan give nye indslag til debatten om fordele og ulemper ved udviklingen på arbejdsmarkedet i lyset af det moderne informationssamfund og den udbredte anvendelse af IT. Overordnet skal projektet således medvirke til diskussionen om konsekvenserne på arbejdsmarkedet i forhold udviklingstendenser med ny økonomi, mere fleksibelt arbejde og øget IT anvendelse.

Målgruppe og formidling

Projektets målgruppe vil være dem, der er berørt af mulige ændringer i arbejdsvilkårene. Desuden vil projektets problemstilling være rettet mod dem, der har indflydelse på arbejdsvilkårene via overenskomster, personalepolitik og lovgivningsmæssig regulering på området.

Derfor vil såvel ansatte og ledelser i virksomheder, faglige organisationer og arbejdsmarkedets parter og myndighederne være målgruppe for projektet.

Metode

Indledningsvis belyses udviklingen på det danske arbejdsmarked: Hvad karakteriserer de nye ansættelses- og arbejdsformer, og hvad er informationsteknologiens rolle? Hvor udbredte er de nye ansættelsesformer i Danmark? Kan man aktuelt konstatere ændringer i arbejdsmiljøet, som kan tilskrives større udbredelse af det fleksible arbejde?

På baggrund af denne belysning ud fra eksisterende materiale på området vurderet af en planlægningsgruppe, som tilknyttes projektet, tilrettelægges et perspektivværksted.

Her arbejder deltagerne med konkrete erfaringer og vurderinger af udviklingens konsekvenser set både som muligheder og trusler, styrker og svagheder. Deltagerne diskuterer perspektiver for, hvor-dan man kan bevæge sig ind i fremtiden og nå en ønsket udvikling.

Projektorganisation

Der knyttes en planlægningsgruppe til projektet med deltagelse af:

Agi Csonka, PLS RAMBØLL Management
Brit Egedal, Finansforbundet
Edvin Grinderslev, CASA
Inger Ravn, Slots- og Ejendomsstyrelsen
Leif Limkilde Bloch, Workinfuture - HK
Birgitte Malm, ITEK - Dansk Industri

Tidsplan

November 2001: Planlægningsgruppen nedsættes
December - februar 2002: Forberedelse af perspektivværksted
Marts 2002: Værkstedet afholdes
April 2002: Udarbejdelse af rapport